

Nr 377.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ersättning åt biskoparna i Härnösands och Luleå stift för vissa resekostnader; given Stockholms slott den 18 mars 1919.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen medgiva:

att biskoparna i Härnösands och Luleå stift må från och med år 1919 vid resor i tjänstärenden inom respektive stift ur biskopslöneregleringsfonden åtnjuta ersättning för kostnad för användning av automobil, för skjuts eller båtlega samt för anlåtande av vägvisare och bärare.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Värner Rydén.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18
mars 1919.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN.

Ang. ersätt-
ning åt bisko-
parna i Här-
nösands och
Luleå stift
för vissa rese-
kostnader.

Departementschefen, statsrådet Rydén föredrog följande ärende:

I skrivelse den 5 februari 1919 hava biskopen i Luleå stift O. Berg-
qvist och biskopen i Härnösands stift E. F. Lönegren hemställt, att Kungl.
Maj:t måtte vidtaga åtgärder i syfte att från och med år 1919 tillsvidare
bereda dem rätt till ersättning på lämpligt sätt för de kostnader, de måste
vidkännas för resor i tjänstärenden inom sina respektive stift och om
möjligt även för kostnader, som tillskyndades dem för beivrande av kyrko-
möte. Till stöd för denna hemställan hava sökandena anfört följande:

De tjänstäligganden, som tillkomma rikets biskopar, äro till väsentlig del
av sådan beskaffenhet, att de förorsaka oupphörliga resor i stiftet. Sålunda

finnes i kyrkolagen kap. 24 § 6 stadgat, att biskopen skall uti sitt stift en gång om året visitera så många församlingar, som möjligt är. Vidare heter det i kungl. stadgan den 20 mars 1735 § 1: »Biskoparna böra, vid ansvar, antingen själva eller, om de oundvikligen äro förhindrade, genom någon av dem utsedd konsistorialis eller någon annan tillförlitlig man årligen hålla visitation uti en viss trakt av stiftet, så att den, såvida det för någon del möjligt är, inom 4 eller 5 år kan varda hållen över hela stiftet».

Vid visitationerna granskas vederbörande prästerskaps ämbetsförvaltning. Men därjämte undersökes respektive församlingars tillstånd och behov såväl vad angår de kyrkliga förhållandena som beträffande folkskoleväsendet. Organisationsfrågor av olika slag bli vid dessa tillfällen föremål för överläggning, och biskopen kommer i tillfälle att förskaffa sig en kännedom om lokala förhållanden, som är av stor betydelse för stiftsstyrelsen vid dess behandling av ärenden, som komma under dess handläggning.

Även för andra ämbetsförrättningar än visitation måste biskopen företaga resor. Han har sålunda att förrätta invigningar av nybyggda kyrkor och kapell samt av begravningsplatser ävensom att inställa tillträdande kyrkoherdar i vederbörande församlingar m. m. För övrigt påkallas ofta hans närvaro vid andra tillfällen såsom vid kyrkliga möten och konferenser, vid lärarmöten och andra för stiftet betydelsefulla sammankomster.

För de kostnader alla dessa tjänsteresor förorsaka ha biskoparna ingen rätt att uppbära ersättning. Samma är även förhållandet med de utgifter de få vidkännas för sitt bevisande av kyrkomöten. Det har hittills ansetts, att ersättning för omkostnader i samband med tjänstutövningen såväl beträffande biskoparna som landshövdingarna ingått i de löner de uppburit. Med det penningvärde, som tidigare gällt, har detta också varit rimligt. Emellertid har penningvärdet så småningom sjunkit och särskilt under de allra sista åren undergått ett oerhört fall.

Det är klart, att under sådana förhållanden resekostnaderna bli mycket betungande särskilt för de biskopar, vilkas löneförmåner icke ökats under dyrtiden. En lättnad har visserligen på senare tiden beretts biskoparna därigenom, att de fått rätt till fria resor på statens järnvägar inom sina respektive stift. I sydligare delar av landet, där järnvägsnätet är rikare utvecklat, torde en mycket väsentlig del av biskoparnas resekostnader därmed blivit avlyft. Även beträffande de norrländska stiftet äro de fria järnvägsresorna till stor hjälp, men den allra drygaste kostnaden faller dock på vägsträckor, där ingen järnväg finnes. Då de utgifter vi undertecknade biskopar i Luleå och Härnösands stift nödgas vidkännas för skjutsar, båtlega, vägvisare och bärare äro ganska dryga, ha vi funnit oss föranlättna ifrågasätta, huruvida icke rätt till reseersättning skulle kunna beredas oss. Våra löneförmåner äro icke sådana, att vi med nuvarande låga penningvärde utan stor svårighet kunna bära resekostnaderna. I Luleå stift utgör lönen 12,000 kronor jämte 2,000 kronor i hyresersättning. Under år 1918 har krigstidstillägg utgått på lönen. I Härnösands stift är lönen icke fullt 13,000 kronor samt fri bostad. Något krigstidstillägg har hittills ej utgått på lönen. De stift, som blivit oss anförtrodda, äro de vidsträcktaste

i riket på samma gång de i avseende på kommunikationer äro de mest vanlottade.

Luleå stift omfattar en areal av 164,454 kvadratkilometer eller något mera än en tredjedel av hela Sveriges ytvidd, och Härnösands stift en areal av 77,088 kvadratkilometer. Intet annat svenskt stift finnes, som tillnärmelsevis har den utsträckning som de norrländska stiften. Till en del utgöres visserligen den vidsträckta arealen, särskilt i Luleå stift, av ödevidder, fjäll och sjöar, men då människor slagit sig ned även i de avlägsnaste obygdor, blir det mången gång nödvändigt att företaga långa resor genom obebodda trakter för att nå dem, som leva fram sitt liv i avskildhet från mera befolkade bygder.

Kostnaderna för tjänsteresorna ha ock under de senare åren högst väsentligt stigit. Under det att skjutslegan för en häst tidigare var 1 krona 50 öre per mil, har den nu höjts till 3 à 3,50 kronor — på vissa sträckor i Luleå stift till 5 kronor — förutom åkdonslega. I proportion härtill har ock taxan för båtlega och bärare höjts. Därtill kommer, att på ett flertal vägsträckor ingen skjutsskyldighet längre finnes, emedan förutvarande skjutsstationer indragits. På sådana sträckor måste man betala vad pris som helst för att få skjuts.

Inom Luleå stift kan den väglängd biskopen årligen har att tillryggalägga på landsväg, i båt eller till fots för utövande av sin tjänst beräknas till i medeltal 100 mil och inom Härnösands stift till 50 à 60 mil. Det må ock erinras, att biskopen i Härnösands stift har att betala resor på den enskilda järnvägen Härnösand—Sollefteå. Tjänsteresorna, som taga mycken tid i anspråk, medföra ock en hel mängd andra utgifter än själva resekostnaderna, såsom för vivre, nattlogis m. m. Överhuvudtaget torde samtliga utgifter för resor i tjänstären den kunna beräknas till omkring 1,000 kronor årligen, i Luleå stift något mer.

I detta sammanhang må emellertid erinras, att undertecknad Bergqvist genom Kungl. Maj:ts brev den 17 maj 1912 medgivits att från och med år 1912 tillsvidare för resor i tjänstären till och från samt inom Luleå stifts lappmarksförsamlingar uppbära reseersättning beräknad efter 4 klassen i resereglementet, dock utan rätt till dagtraktamente, att utgå av anslaget till lappmarks ecklesiastikverk. Genom detta medgivande ha resekostnaderna mycket väsentligt reducerats. Emellertid är den återstående delen av stiftet ganska vidsträckt. Den omfattar en areal av 46,479 kvadratkilometer, sålunda en större utsträckning än något annat svenskt stift utom Härnösands. Ehuru järnvägsförbindelserna så småningom förbättrats, måste dock fortfarande vid de flesta resor skjuts eller annat fortskaffningsmedel anlitas. Vägsträckorna äro ofta ganska långa. Såsom exempel må nämnas, att avståndet från Övertorneå järnvägsstation till Pajala är 12 mil, till Muonionalusta 22 mil, från Åsträsk järnvägsstation till Nysätra 9 mil, från Umeå till Bygdeå 5 mil och till Robertsfors 7 mil etc. — I lappmarkerna äro emellertid avstånden vida längre.

Det torde icke anses obilligt, att biskoparna i de båda nordligaste stiften erhöles rätt till reseersättning för alla tjänsteresor var inom sitt stift. En dylik rätt har numera också tillerkänts landshövdingarna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Riksdagen beslöt nämligen år 1917, att dessa landshövdingar må berättigas att vid resor för besökande av olika orter inom respektive

län till inhämtande av närmare kännedom om vad till länets bästa kan lända av statsverket åtnjuta ersättning för kostnad för användning av automobil, för skjuts eller båtlega samt för anlåtande av vägvisare och bärare. Liknande skäl, som föranledde beviljandet åt nämnda landshövdingar av rätt till reseersättning, förefinnes även att bevilja sådan ersättning åt biskoparna i de två nordligaste stiftet.

Vad formen för densamma angår, kunde man tänka sig antingen ett visst årligt belopp i analogi med vad fallet är rörande prästerskapet i nyreglerade pastorat eller en ersättning beräknad efter viss klass i resereglementet eller också gottgörelse för de verkliga kostnaderna enligt specificerad uppgift å dessa. Därest ersättningen sattes till visst årligt belopp, torde det för biskopen i Härnösands stift böra beräknas till 1,000 kronor och för biskopen i Luleå stift, under förutsättning att han fortfarande får uppbära reseersättning för tjänsteresor till och från och inom stiftets lappmarksförsamlingar jämlikt brevet den 17 maj 1912, till 500 kronor.

Skulle åter resereglementet läggas till grund för ersättningen, torde det finnas lämpligt att, oaktat biskoparna äro upptagna i andra klassen, beräkna densamma efter fjärde klassen på sätt i nyssnämnda brev skett. Emellertid torde med hänsyn till de utgifter, som utöver själva resekostnaderna måste beräknas, billigheten kräva, att åtminstone under resdagarna dagtraktamente finge utgå. Vad däremot förrättningsdagarna beträffar finnes mindre skäl att begära dagtraktamente för dessa, enär de i regel på grund av prästerskapets gästfrihet ej pläga förorsaka biskoparna några utgifter.

Ett tredje sätt att beräkna reseersättningen vore att enahanda bestämmelser, som de vilka fastställts rörande reseersättning åt landshövdingarna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, tillämpades även rörande oss biskopar i de norrländska stiftet, nämligen att vi fingo rätt att åtnjuta ersättning för användning av automobil, för skjuts eller båtlega samt för anlåtande av vägvisare och bärare.

Det enklaste sättet synes dock vara, att ersättningen beräknades efter viss, exempelvis fjärde klassen i resereglementet.

Beträffande frågan varifrån medlen till betäckande av dessa kostnader skulle tagas, torde beträffande Luleå stift reseersättningen åt biskopen för tjänsteresor till och från och inom stiftets lappmarksförsamlingar fortfarande böra utgå ur anslaget till lappmarks ecklesiastikverk. Beträffande åter övriga resor i tjänst-ärenden måste medel därtill beredas antingen av statsmedel eller ock ur biskops-löneregleringsfonden. Detsamma gäller även beträffande reseersättning åt biskopen i Härnösands stift.

I samband härmed tillåta vi oss även ifrågasätta, huruvida icke någon ersättning skulle kunna beredas oss såsom bidrag till betäckande av de utgifter vi måste vidkännas på grund av vår skyldighet att delta i kyrkomöte. Till följd av våra avlägsna boningsorter bli resorna till och från Stockholm kostsamma. Då vi vidare höra till de svagast avlönade bland biskoparna, blir det betungande för oss att på egen bekostnad uppehålla oss vid kyrkomötet, isynnerhet sedan levnadskostnaderna blivit så dyra, som de nu äro. Det är ju möjligt att vår framställning i denna del ej kan vinna avseende, men visst är, att ett bifall därtill vore av behovet påkallat.

Över denna framställning har yttrande inhämtats från kammarkollegium och statskontoret, och hava dessa ämbetsverk i den 21 februari 1919 avgivet gemensamt utlåtande anført följande:

Av den till stöd för föreliggande framställning anförda motiveringen synes det kammarkollegium och statskontoret framgå, att biskoparna i de två nordligaste stiftet under årens lopp kommit i en allt ogynnsammare ekonomisk ställning på grund därav, att de kostnader, som ifrågavarande biskopar fått vidkännas för sina resor å tjänstens vägnar, allt jämt ökats, utan att någon däremot svarande ersättning i form av vare sig särskilt resetraktamente eller förhöjd avlöning kommit dem till del. Visserligen har genom Kungl. Maj:ts beslut den 17 maj 1912 biskopen i Luleå stift tillerkänts reseersättning för resor i tjänstären den till och från samt inom stiftets lappmarksförsamlingar, men för alla de resor, som ålegat nämnda stiftschef att företaga inom andra delar av stiftets vidsträckt område, har han själv måst bära alla kostnader. Den jämförelse, som i föreliggande framställning uppdragits mellan här ifrågavarande biskopar och landshövdingarna i de nordligaste länen med avseende å rätt till ersättning för i tjänsten företagna resor, är enligt kammarkollegii och statskontorets uppfattning fullt befogad, och lika väl som landshövdingarna i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län numera äga uppbära dylik ersättning, synes en liknande förmån böra beredas biskoparna i Luleå och Härnösands stift.

Om det alltså får anses vara ådagalagt, att åt nu ifrågavarande biskopar bör beredas skälig ersättning för de kostnader, som åsamkas dem genom de resor, som ingå i deras tjänstälighanden, uppställer sig först den frågan, i vilken form denna ersättning bör utgå.

I detta avseende hava av här ifrågavarande biskopar framställts olika förslag. Sålunda har föreslagits, att berörda ersättning skulle utgå med ett visst årligt belopp, i analogi med vad fallet är beträffande prästerskapet i nyreglerade pastorat, eller ock beräknas efter viss klass i resereglementet eller, i likhet med den gottgörelse, som tillkommer landshövdingarna i de nordligaste länen för deras resor i tjänstären, utgå med belopp, som svara mot de verkliga kostnaderna enligt av vederbörande lämnade specificerade uppgifter. Vare sig det ena eller andra av dessa alternativ ifrågakommer, har man sedan att välja mellan att låta utgiften bestridas av statsmedel eller av biskopslöneregleringsfonden.

Hittills har ju, såsom ovan antytts, den principen följts, att de resor, som biskoparna äro skyldiga att företaga i och för tjänsten, betraktas såsom varje annan dem påvilande tjänstgöringsskyldighet, och med undantag av här förut omnämnda ersättning till biskopen i Luleå stift för av honom i tjänsten företagna resor till, från samt inom stiftets lappmarkssocknar har sålunda för dylika tjänsteresor ej någon särskild ersättning beretts biskoparna. Givetvis har vid lönerns tillmätande vederbörlig hänsyn tagits till nämnda tjänstälighanden och de därmed förenade kostnaderna. Enligt vad kammarkollegium och statskontoret för sin del kunna finna, föreligger ej någon anledning att nu frångå den princip, som i detta hänseende hittills tillämpats, och enligt ämbetsverkens mening är alltså förevarande spörsmål närmast en löneregleringsfråga.

Ett dylikt betraktelsesätt är även ur andra synpunkter att förorda. Därigenom skulle man nämligen, i motsats till vad som bleve fallet, därest något av övriga här ifrågasatta alternativ i detta avseende valdes, befria dels vederbörande biskop från bestyret med reseräkningars uppgörande, dels även den myndighet, som skulle hava att utbetala dylik reseersättning från besväret med räkningarnas granskning och själva medelsutanordningen m. m. För den händelse att biskoparna i Luleå och Härnösands stift skulle tillerkännas rätt till särskild reseersättning vore även att befara, att liknande krav komme att framställas av biskoparna i övriga stift, vilka krav man då skulle ha svårt att alldeles tillbakavisa, åtminstone beträffande biskoparna i sådana stift, som hade jämförelsevis större utsträckning.

Med den av ämbetsverken nu hävdade uppfattningen skulle ej heller någon tvekan råda därom, varifrån de för bestridande av här ifrågavarande utgift erforderliga medlen skulle tagas, ty givetvis borde biskopslöneregleringsfonden tagas i anspråk för den lönereglering, som det här gäller. Enligt vad fondens räkenskaper giva vid handen, är även fondens ställning sådan, att hinder ej möter att i detta fall anlita dess tillgångar.

Vad beträffar de belopp, varmed här ifrågavarande biskopslöner skulle höjas, har i föreliggande framställning föreslagits för biskopen i Luleå stift 500 kronor och för biskopen i Härnösands stift 1,000 kronor. Med avseende å de sålunda föreslagna beloppen hava kammarkollegium och statskontoret ingen annan erinran att göra, än att det vill förefalla, som om det för biskopen i Härnösands stift ifrågasatta beloppet skulle vara förhållandevis väl högt tilltaget. Enligt i framställningen lämnade uppgifter beräknas den väglängd, som biskopen i Luleå stift årligen har att tillryggalägga under tjänsteresor, uppgå till i medeltal 100 mil, medan motsvarande väglängd för biskopen i Härnösands stift beräknas till 50 å 60 mil. Även med hänsyn tagen därtill, att en väsentlig del av den väglängd, som biskopen i Luleå stift sålunda har att årligen färdas, avser resor till och från samt inom lappmarkssocknar, för vilka resor särskild ersättning utgår, torde måhända vid det förhållandet, att sistnämnda ersättning under de senare åren utgått med belopp understigande 500 kronor, proportionen mellan de för respektive biskopar ifrågasatta ersättningsbeloppen få anses vara mindre väl avvägd i förhållande till den väglängd, som i de olika fallen skulle tillryggaläggas.

Vad slutligen vidkommer förevarande av biskoparna i Luleå och Härnösands stift gjorda framställning, i vad densamma avser beredande åt dem av ersättning för de kostnader, som de måste vidkännas på grund av skyldighet att deltaga i kyrkomöte, hava kammarkollegium och statskontoret icke funnit skäl vara för handen att tillstyrka vad som i sådant avseende hemställts. Att beträffande enbart de två nu ifrågavarande biskoparna genomföra en dylik reform torde ju ej låta sig göra, även om de av dem anförda motiven för erhållande av ersättning i nu angivna hänseende kunna anses ha ett visst berättigande, utan reformen borde ju i så fall gälla samtliga biskopar. Men en ändring av gällande kyrkomötesförordning i nu påyrkad riktning torde komma att medföra sådana konsekvenser, i främsta rummet med avseende å övriga prästerliga kyrko-

mötesmedlemmars arvodesfråga, att svårigheter redan med hänsyn härtill möta för ett bifall utan vidare till ifrågavarande förslag.

På grund av vad sålunda anförts få kammarkollegium och statskontoret hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t i proposition föreslå riksdagen medgiva, att de till biskoparna i Härnösands och Luleå stift för närvarande utgående avlöningarna må höjas, för den förra med 1,000 kronor och för den senare med 500 kronor, samt att biskopslönereglingsfonden må tagas i anspråk för bestridande av berörda avlöningsförhöjningar.

Departements-
chefen.

Givetvis äro resekostnaderna i hög grad betungande för biskoparna i de båda nordligaste stiftet. Vissa åtgärder hava ju visserligen blivit vidtagna för att i någon mån råda bot härpå. Så hava biskoparna här som i andra stift erhållit rätt till fria resor på statens järnvägar inom respektive stift samt biskopen i Luleå stift erhållit rätt till ersättning från anslaget till lappmarks ecklesiastikverk, kyrkliga ändamål, för resor i tjänstären den till och från samt inom stiftets lappmarksförsamlingar. Vad Bergqvist och Lönegren anført synes mig emellertid starkt påvisa nödvändigheten av att något åtgöres för att bereda dem en effektiv ersättning för de med tjänsteresorna förenade dryga kostnaderna. Kammarkollegium och statskontoret hava jämväl tillstyrkt åtgärder i detta syfte, ehuru i den formen, att de nuvarande avlöningarna till biskoparna i Härnösands och Luleå stift skulle höjas med respektive 1,000 kronor och 500 kronor. Under dessa förhållanden finner jag mig böra att hemställa om proposition till riksdagen för att bereda nämnda biskopars ersättning för vissa resekostnader. Dock kan jag icke ansluta mig till ämbetsverkens förslag i avseende å sättet för beredande av denna ersättning. Denna fråga synes mig icke böra betraktas såsom en lönereglingsfråga. Att genomföra en reglering av enbart dessa två biskopars löner torde icke vara lämpligt, och tillräcklig utredning saknas även för att kunna framlägga förslag i sådant avseende. Ändamålsenligare synes vara att bereda dem resekostnadsersättning på samma sätt som skett med landshövdingarna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, med vilka ämbetsmän de lämpligen böra jämföras. Häremot hava kammarkollegium och statskontoret anført, att detta skulle kunna medföra, att krav på ersättning för kostnader för tjänsteresor framställdes jämväl från övriga biskopar. Några dylika konsekvenser torde dock icke vara att befara, då resekostnaderna för dessa båda biskopar med anledning av stiftens stora utsträckning måste vara i avsevärd grad mera tyngade än för övriga biskopar. Hänsynen till sådana konsekvenser har, såsom förut nämnts, icke avhållit statsmakterna från att bevilja motsvarande ersättning för landshövdingarna i de tre nordliga län, som genom stora avstånd och ett svagt utvecklat kom-

munikationsväsen pålägga vederbörande befattningshavare exceptionellt stora reseutgifter. Jag anser mig således böra tillstyrka en framställning till riksdagen avseende att biskoparna i Luleå och Härnösands stift vid resor i tjänstarenden inom respektive stift erhålla ersättning för kostnad för användning av automobil, för skjuts eller båtlega samt för anlåtande av vägvisare och bärare, alltså på samma sätt som landshövdingarna i de tre nordligaste länen. Då större delen av avlöningen till biskopen i Härnösands stift utgår av biskopslöneregleringsfonden och biskopen i Luleå stift åtnjuter alla sina avlöningsförmåner ur samma fond, synes nämnda fond jämväl böra anlitas för nu ifrågavarande ändamål. Enligt vad de hörda ämbetsverken upplyst, lämnar fonden tillgång till bestridande av denna utgift. Såsom Bergqvist och Lönegren anhållit, torde resekostnadsersättningen böra utgå från och med början av innevarande år. I samband därmed synas också kostnaderna för biskopens i Luleå stift resor till stiftets lappmarksförsamlingar böra överföras till biskopslöneregleringsfonden från anslaget till lappmarks ecklesiastikverk, kyrkliga ändamål. De närmare bestämmelserna för ersättningens utgående torde böra meddelas av Kungl. Maj:t.

På grund av vad kammarkollegium och statskontoret anfört anser jag mig däremot icke kunna tillstyrka, att biskoparna i omförmälda två stift erhålla ersättning för de kostnader, som de måste vidkännas på grund av skyldighet att delta i kyrkomötet.

Jag får därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva,

att biskoparna i Härnösands och Luleå stift må från och med år 1919 vid resor i tjänstarenden inom respektive stift ur biskopslöneregleringsfonden åtnjuta ersättning för kostnad för användning av automobil, för skjuts eller båtlega samt för anlåtande av vägvisare och bärare.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Hemming Gadd.